МИНИСТЕРСТВО НАУКИ, ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ И ИННОВАЦИЙ КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

КЫРГЫЗСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ

имени ЖУСУПА БАЛАСАГЫНА

ШКОЛА PhD ДОКТОРАНТУРЫ

КАФЕДРА ФИЛОСОФИИ, ТЕОРИИ И ИСТОРИИ КУЛЬТУРЫ

На правах рукописи

УДК:316.4(575.2) (04)

Лян Цзяньчжун

Сравнительное исследование философской концепции гармонии человека и природы в Китае и философских взглядов на природу в Кыргызстане

Диссертация на соискание ученой степени доктора философии PhD
по направлению 530100 «Философия»

Научный руководитель: Сааданбекова Ч. И.
д.ф.н., профессор

Научный соруководитель: Е Пин, профессор

Бишкек – 2026

Актуальность темы исследования обусловлен теоретическим запросом, вызванное глобальным экологическим кризисом. Современный мир сталкивается с серьёзными экологическими вызовами, такими как изменение климата, утрата биологического разнообразия, загрязнение окружающей среды. Философские размышления о взаимоотношении человека и природы, содержащиеся в различных культурных традициях, предоставляют человечеству ценную мудрость в поиске путей гармоничного сосуществования с природой. Сравнительный анализ философских воззрений Китая и Кыргызстана на природу способствует расширению многообразных экологико-этических перспектив и может служить теоретическим ориентиром для глобального экологического управления и устойчивого развития. Как отмечал Б.Коммонер, технология представляет собой «экономическую победу, но в то же время и экологическое поражение».

Также содействием диалогу цивилизаций между странами «Пояса и пути». Китай и Кыргызстан являются важными странами вдоль инициативы «Один пояс, один путь» и имеют глубокую историю культурного взаимодействия. Всестороннее изучение и сопоставление философских идей о природе в двух странах способствует укреплению межцивилизационного диалога, развитию взаимопонимания и созданию прочной гуманитарной базы для регионального сотрудничества и общего развития.

Продвижением строительства эколого-цивилизационной модели и социальной практики. Китай активно продвигает строительство экологической цивилизации, Кыргызстан также придаёт большое значение целям устойчивого развития. Превращение экологической мудрости, содержащейся в философских учениях двух стран, в реальные политические меры и социальные действия способствует повышению экологического сознания общества, воплощению идей «зелёного развития» и формированию общественной модели гармоничного сосуществования человека и природы.

Обогащением исследований мировой философии и культурного многообразия. Данный исследовательский проект способствует расширению

горизонтов мировой философской мысли, обогащает глобальную теоретическую систему взглядов на природу и подчёркивает уникальную ценность незападных философий в современном мире. Сравнительное изучение философских идей Китая и Кыргызстана может предложить мировому академическому сообществу новые исследовательские примеры и теоретические инновации.

Связь темы диссертации с национальными интересами, крупными научными программами (проектами) и основными научно-исследовательскими работами. Тема диссертации напрямую связана с национальными интересами Кыргызстана в области устойчивого развития, сохранения биологического и культурного многообразия, а также формирования экологической культуры общества. Исследование этноэкологических традиций кыргызов соответствует приоритетам национальных стратегий в сфере экологии, образования и культурного наследия, включая программы по сохранению биоразнообразия и развитию экологического туризма. Научная работа перекликается с крупными международными и национальными исследовательскими проектами в области этнологии, экологии и устойчивого развития, а также с работами ведущих отечественных и зарубежных специалистов – Ю.В. Бромлея, Н.Н. Моисеева и М.Ж. Жумагулова, изучавших взаимосвязь культуры и экологического сознания. Полученные результаты могут быть использованы при разработке образовательных программ, государственных экологических стратегий и проектов сохранения культурно-природного наследия.

Цель данной работы – провести сравнительный философский анализ китайской концепции «единство Неба и человека» и кыргызского понимания природы.

Задачи исследования:

– выявить теоретические основания китайской концепции;

– систематизировать кыргызские представления о природе;

– проанализировать историческую трансформацию обеих традиций;

– определить их философский потенциал в современном контексте;

– проанализировать значение философии «тянь-жэнь хэ-и» и кыргызских взглядов на природу для построения современной экологической цивилизации;

– выработать модели экологического управления с национальной спецификой и глобальным видением.

– содействовать межкультурному философскому диалогу и академическому обмену между странами «Пояса и пути».

– обобщить и распространить результаты исследований по философским взглядам на природу в Китае и Кыргызстане и обеспечить многообразную и инклюзивную теоретическую поддержку для регионального и глобального экологического управления;

– способствовать взаимопониманию и заимствованию между различными культурными традициями, формированию более открытой, кооперативной и устойчивой глобальной системы экологической цивилизации, а также внесёт вклад восточной мудрости и центральноазиатского опыта в решение общих экологических вызовов человечества.

Объект исследования – философские представления о соотношении человека и природы в китайской и кыргызской традициях.

Предмет исследования – их онтологические основания, этические структуры и историческая динамика.

Научная новизна исследования заключается в следующем:

1. Системно проанализирована компаративисткая концепция китайского и кыргызского мировоззрения. Существующие исследования философии «тянь-жэнь хэ-и» в основном сосредоточены на сравнении различных течений внутри китайской философии или на диалоге с западными представлениями о природе. Систематические сравнительные исследования взглядов на природу в Китае и у народов Центральной Азии, особенно у

кыргызов до сих пор встречаются крайне редко. Настоящее исследование впервые сопоставляет китайскую концепцию «тянь-жэнь хэ-и» и кыргызский взгляд на природу, открывая новое направление в межрегиональном и межкультурном сравнении философских идей и восполняя соответствующий академический пробел.

2. Предложена модель комплементарного сопоставления теоретической и практической форм экологического мировоззрения, инновационное применение межкультурных и междисциплинарных методов. В работе органично объединяются теории и методы философии, экологии, антропологии, этнологии и других дисциплин, что позволяет преодолеть ограничения одной науки и традиционной сравнительной философии. Благодаря использованию их разнообразных методов системно раскрываются логика формирования, историческая эволюция и современное значение двух философских традиций, что демонстрирует инновационный дух междисциплинарной интеграции.

3. Выявлена специфика между теоретически институционализированной моделью (Китай) и практико-нормативной формой (Кыргызстан). Глубоко раскрыто философское содержание кыргызского взгляда на природу, которое долго находился на периферии мировых философских исследований. Существующие работы ограничиваются культурологическими описаниями или этнографическими наблюдениями и редко систематично философски осмысливались. Настоящая диссертация углубленно исследует философские основы, ключевые идеи и экологическую мудрость кыргызского взгляда на природу, что повышает его теоретический статус и международное академическое влияние.

4. Актуализация философских идей в условиях современности. Данное исследование не ограничивается теоретическим сравнением, а тесно связано с глобальными вопросами, такими как экологический кризис и устойчивое развитие.

На защиту выносятся следующие ключевые результаты, обладающие научной новизной и полученные лично автором:

1. Впервые проведено систематическое сравнение философских идей китайской концепции «тянь-жэнь хэ-и» и кыргызского взгляда на природу. В данной работе новаторски осуществляется системное и углубленное сопоставление философии «тянь-жэнь хэ-и» и кыргызского взгляда на природу, что формирует новый парадигмальный подход к диалогу философских идей Центральной и Восточной Азии. Многомерное сравнение позволяет выявить сходства и различия в космологии, отношениях между человеком и природой, а также в экологической этике, предоставляя уникальный пример для межкультурных философских исследований.

2. Рассмотрено и интерпретировано философское ядро и теоретическая система кыргызского взгляда на природу. Преодолевается традиционные описания кыргызского взгляда на природу, ограниченные фольклором и культурологией. Впервые системно обобщено и выделено философские основания, ключевые идеи и их внутренняя связь с экологической мудростью. В результате сформировалась теоретическая рамка кыргызского взгляда на природу, что усиливает его авторитет и значимость в международном философском дискурсе.

3. Формирование инновационного пути межкультурного философского сравнения. В методологическом плане исследование творчески сочетает анализ литературы, историческое исследование и междисциплинарный синтез, выстраивая воспроизводимую и масштабируемую исследовательскую парадигму для сравнения философских идей в различных культурных контекстах, передающее ценный методологический опыт для дальнейших сравнительных исследований в смежных областях.

4. Выявлена комплементарность экологической этики «тянь-жэнь хэ-и» и кыргызского взгляда на природу. Сравнительный анализ экологических этических концепций двух традиций показывало, что китайская философия «тянь-жэнь хэ-и» акцентирует гармоничное единство человека и природы,

кыргызский взгляд подчёркивает почтение к природе и умение жить в согласии с ней. Данные подходы дополняют друг друга по ценностным ориентирам и практическим стратегиям, обогащая теоретическую базу для построения плюралистической и взаимодополняющей экологической этики.

5. Расширено практическое применение философских идей в современном экологическом управлении. Исходя из глобального экологического кризиса и задач устойчивого развития предложено использование философской мудрости китайских и кыргызских представлений о природе для формирования современной экологической цивилизации, совершенствования природоохранной политики и разработки общественных стратегий, открывающее новые пути интеграции традиционной философии в практику экологического управления и уникальных идей Востока и Центральной Азии для решения глобальных экологических проблем.

Результаты исследования имеют важное практическое, теоретическое и экономическое значение.

Практическое значимость исследования состоит в том, что материалы исследования содействуют строительству экологической цивилизации и устойчивому развитию, раскрывается экологическая мудрость, содержащаяся в китайской концепции «тянь-жэнь хэ-и» и кыргызском взгляде на природу, их ценность в преодолении современных экологических кризисов, продвижении зелёного развития и достижении гармоничного сосуществования человека и природы. Полученные результаты обеспечивают философскую и культурную основу для выработки политики по охране окружающей среды и повышения эффективности экологического управления в Китае и странах Центральной Азии.

Укрепление культурного обмена и сотрудничества между странами вдоль «Пояса и пути». Сравнительное исследование двух философских традиций способствует взаимопониманию и культурной идентичности между Китаем, Кыргызстаном и странами Центральной Азии, углубляет

цивилизационный диалог и региональное сотрудничество в рамках инициативы «Один пояс, один путь», а также усиливает координацию стран региона в вопросах экологической защиты и социального управления.

Укрепление национального единства и социальной гармонии. В исследовании подчёркивается уважение к природным взглядам и экологической мудрости различных этносов, стимулируется равноправный диалог и инклюзивность между народами, что создаёт теоретическую базу и практические рекомендации для обеспечения стабильности, национального единства и сохранения культурного многообразия в многонациональных государствах.

Вклад в глобальное экологическое управление с позиций Востока и Центральной Азии. Диссертация обобщает и систематизирует уникальный опыт Китая и Кыргызстана в регулировании отношений между человеком и природой, предлагая регионально-специфические идеи и практические примеры для глобального экологического управления, построения экологической этики и формирования сообщества единой судьбы человечества.

2. Теоретическое значимость в том, что обогащение и развитие теоретической системы сравнительной философии преодолевает ограниченность традиционного сравнения западной и китайской философии, включает в анализ философию народов Центральной Азии, расширяет предмет и содержание сравнительной философии, способствуя теоретическим инновациям и совершенствованию дисциплины.

Углубление теоретических исследований «тянь-жэнь хэ-и» и кыргызского взгляда на природу путём систематизации и глубокого анализа в диссертации уточняется философское содержание и историческая эволюция «тянь-жэнь хэ-и» и кыргызского взгляда на природу, раскрывается их теоретическая логика, ценностная система и практическое значение, обогащая исследования данной области.

Инновацией в парадигме кросскультурных философских исследований

является междисциплинарная интеграция, создан инновационный путь и инструментарий для кросскультурного сравнительного философского анализа, что предоставляет теоретический образец и методологическую основу для будущего диалога и обмена философскими идеями различных культур и народов.

Содействуя развитию экологической философии и этики исследование сочетает традиционные философские идеи с современными экологическими проблемами, расширяет область исследований экологической философии и этики, выдвигает концепцию многополярного сосуществования и гармонии, придавая новое дыхание развитию соответствующих дисциплин.

Структура и объем работы: работа состоит из введения, трёх глав, девяти параграфов, заключения, практической рекомендации, списка использованной литературы.

В первой главе рассматриваются философские основания китайской концепции «Единства человека и природы» и кыргызского природного мировоззрения, выполнена их систематизация и проведён сравнительный анализ. Исследование показывает, что обе философские системы опираются на целостную космологию и органический онтологический подход, подчеркивают тесную связь человека с природой и пропагандируют гармоничное сосуществование человека и среды обитания.

Во второй главе в исследовании анализируется исследовательские субъекты китайской концепции «тянь-жэнь хэ-и» и кыргызской природной концепции. Во-первых, было определено философское наследие, историческая эволюция и современные носители данных традиций, а также проанализировано теоретическая база и социальная практика каждой концепции в контексте соответствующих культурных систем. Во-вторых, подробно рассмотрены основные источники, на которых опирается исследование - классические тексты, национальные эпосы, религиозные обряды, исторические архивы, материалы полевых исследований и современные академические публикации.

В третьей главе работы проведён сравнительный анализ философской идеи Китая о «единстве человека и природы» (тянь-жэнь хэ-и) и кыргызского представления о природе. Обе традиции подчёркивают гармоничное сосуществование человека и природы, однако Китай делает акцент на единстве Неба и Человека, нравственной практике и активной роли субъекта, тогда как кыргызское мировоззрение ориентировано на одухотворенность природы, взаимозависимость и ритуализированные формы взаимодействия. Кыргызские представления сохраняются через культурные практики, образование и участие местных сообществ, укрепляя идентичность и поддерживая экологическое равновесие.

Апробация результатов диссертации.

1. Результаты исследования были апробированы на нескольких научных и практических форумах, посвященных вопросам социальной работы и ухода за пожилыми людьми. В частности, автор диссертации представил основные идеи и выводы своей работы на научно-практической конференции в институте социально-гуманитарных наук КНУ имени Ж.Баласагына «Оценка результатов научных исследований иностранных докторантов» (23.08.2024 г. Бишкек).

2. «Единство человека и природы», «дух степей» диалог китайской и кыргызской экологических философий в условиях глобального кризиса. Вестник КНУ, 2025 №4. https://share.google/bKk95oJBaggJ4SKzd

Полнота отражения результатов диссертации в публикациях.

Личный вклад соискателя; апробации результатов исследования:

1. Psychological guidance mechanism on the learning process of marxist philosophy. Revista Argentina. Revista Argentina de clinica psicologica. online Volume 29, https://www.revistaclinicapsicologica.com/numero.php?idn=41&page=5

2. Moral borders and philosophical consideration of Artificial Intelligence: exploring responsibility, rights and ethical decision making. Clío. Revista de Historia, Ciencias Humanas y Pensamiento Crítico Articulo cientifico.2025. julio-diciembre, año 5. No. 10. **https://ojs.revistaclio.es/index.php/edicionesclio**

MINISTRY OF SCIENCE, HIGHER EDUCATION, AND INNOVATION OF THE KYRGYZ REPUBLIC

KYRGYZ NATIONAL UNIVERSITY

named after Zhusup Balasagyn

PhD SCHOOL

DOCTORAL STUDIES DEPARTMENT OF PHILOSOPHY, THEORY, AND HISTORY OF CULTURE

As a manuscript

UDC: 316.4(575.2) (04)

Liang Jianzhong

A Comparative Study of the Philosophical Concept of Human-Nature Harmony in China and Philosophical Views on Nature in Kyrgyzstan

Dissertation for the Degree of Doctor of Philosophy

in the Field of Study 530100 "Philosophy"

Academic Supervisor: Ch. I. Saadanbekova

Doctor of Philosophical Sciences, Professor

Co-Academic Supervisor: Ye Ping, Professor

Bishkek – 2026

The relevance of this research topic stems from the theoretical imperative prompted by the global environmental crisis. The modern world faces serious environmental challenges, such as climate change, biodiversity loss, and environmental pollution. Philosophical reflections on the relationship between humans and nature, found in various cultural traditions, provide humanity with valuable wisdom in its search for harmonious coexistence with nature. A comparative analysis of China's and Kyrgyzstan's philosophical views on nature contributes to the expansion of diverse environmental and ethical perspectives and can serve as a theoretical guide for global environmental governance and sustainable development. As B. Commoner noted, technology represents "an economic victory, but also an ecological defeat."

Also promoting dialogue among civilizations between the Belt and Road countries. China and Kyrgyzstan are important countries along the Belt and Road Initiative and have a deep history of cultural interaction. A comprehensive study and comparison of philosophical ideas about nature in the two countries contributes to strengthening inter-civilizational dialogue, promoting mutual understanding, and creating a solid humanitarian foundation for regional cooperation and common development.

Promoting the construction of an ecological-civilizational model and social practice. China actively promotes the construction of an ecological civilization, while Kyrgyzstan also attaches great importance to sustainable development goals. Translating the ecological wisdom contained in the philosophical teachings of the two countries into tangible political measures and social actions contributes to raising public environmental awareness, implementing the ideas of "green development," and shaping a social model of harmonious coexistence between humans and nature.

Enriching research on world philosophy and cultural diversity. This research project contributes to expanding the horizons of global philosophical thought, enriches the global theoretical framework for understanding nature, and highlights the unique value of non-Western philosophies in the contemporary world. A comparative study of philosophical ideas in China and Kyrgyzstan can offer the global academic community new research examples and theoretical innovations.

The connection of the dissertation topic with national interests, major scientific programs (projects) and major research projects. The topic of this dissertation is directly related to Kyrgyzstan's national interests in sustainable development, the preservation of biological and cultural diversity, and the development of an ecological culture in society. The study of the ethnoecological traditions of the Kyrgyz people aligns with the priorities of national strategies in

the areas of ecology, education, and cultural heritage, including programs for the conservation of biodiversity and the development of ecotourism. This research resonates with major international and national research projects in the fields of ethnology, ecology, and sustainable development, as well as with the work of leading domestic and international experts—Yu.V. Bromley, N.N. Moiseyev, and M.Zh. Zhumagulov—who have studied the relationship between culture and environmental awareness. The results obtained can be used in the development of educational programs, state environmental strategies, and projects for the preservation of cultural and natural heritage.

The purpose of this work is to conduct a comparative philosophical analysis of the Chinese concept of ″the unity of Heaven and man″ and the Kyrgyz understanding of nature.

Research objectives:

– Identify the theoretical foundations of the Chinese concept;

– Systematize Kyrgyz ideas about nature;

– Analyze the historical transformation of both traditions;

– Determine their philosophical potential in the contemporary context;

– Analyze the significance of the Tianren Heyi philosophy and Kyrgyz views on nature for building a modern ecological civilization;

– Develop models of environmental governance with national specifics and a global vision.

– Promote intercultural philosophical dialogue and academic exchange between Belt and Road countries.

– Summarize and disseminate research findings on philosophical views on nature in China and Kyrgyzstan and provide diverse and inclusive theoretical support for regional and global environmental governance. – to promote mutual understanding and learning between different cultural traditions, the formation of a more open, cooperative, and sustainable global system of ecological civilization, and will also contribute Eastern wisdom and Central Asian experience to addressing humanity's common environmental challenges.

The object of the study is philosophical ideas about the relationship between man and nature in the Chinese and Kyrgyz traditions.

The subject of the study is their ontological foundations, ethical structures, and historical dynamics.

The research's scientific novelty lies in the following:

1. A systematic analysis of the comparative concept of the Chinese and Kyrgyz worldviews is provided. Existing studies of the philosophy of "tian ren he yi" have primarily focused on comparing various currents within Chinese philosophy or on dialogue with Western notions of nature. Systematic comparative studies of views on nature in China and among the peoples of Central Asia, particularly the Kyrgyz, remain extremely rare. This study, for the first time, compares the Chinese concept of "tian ren he yi" and the Kyrgyz view of nature, opening a new direction in the interregional and intercultural comparison of philosophical ideas and filling a corresponding academic gap.

2. A model for complementary comparison of the theoretical and practical forms of ecological worldview is proposed, innovatively applying intercultural and interdisciplinary methods. This work seamlessly integrates theories and methods of philosophy, ecology, anthropology, ethnology, and other disciplines, overcoming the limitations of a single discipline and traditional comparative philosophy. Through the use of their diverse methods, the logic of formation, historical evolution, and contemporary significance of two philosophical traditions are systematically revealed, demonstrating the innovative spirit of interdisciplinary integration.

3. The specificity between the theoretically institutionalized model (China) and the practical-normative form (Kyrgyzstan) is revealed. The philosophical content of the Kyrgyz view of nature, long marginalized in global philosophical research, is profoundly explored. Existing works are limited to cultural descriptions or ethnographic observations and have rarely been systematically interpreted philosophically. This dissertation explores in depth the philosophical foundations, key ideas, and ecological wisdom of the Kyrgyz view of nature, thereby enhancing its theoretical status and international academic influence.

4. Updating philosophical ideas in contemporary contexts. This study is not limited to theoretical comparison, but is closely related to global issues such as environmental crisis and sustainable development.

The following key findings, possessing scientific novelty and obtained personally by the author, are presented for defense:

1. For the first time, a systematic comparison of the philosophical ideas of the Chinese concept of "tian-ren he-yi" and the Kyrgyz view of nature has been conducted. This work innovatively offers a systematic and in-depth comparison of the philosophy of "tian-ren he-yi" and the Kyrgyz view of nature, forming a new paradigmatic approach to the dialogue of philosophical ideas in Central and East Asia. This multidimensional comparison reveals similarities and differences in cosmology, the relationship between humans and nature, and environmental ethics, providing a unique example for intercultural philosophical research.

2. The philosophical core and theoretical framework of the Kyrgyz view of nature are examined and interpreted. Traditional descriptions of the Kyrgyz view of nature, limited by folklore and cultural studies, are overcome. For the first time, the philosophical foundations, key ideas, and their internal connections to ecological wisdom have been systematically summarized and highlighted. As a result, a theoretical framework for the Kyrgyz view of nature has been formed, enhancing its authority and significance in international philosophical discourse.

3. Developing an innovative approach to intercultural philosophical comparison. Methodologically, the study creatively combines literary analysis, historical research, and interdisciplinary synthesis, constructing a replicable and scalable research paradigm for comparing philosophical ideas in various cultural contexts, thereby imparting valuable methodological experience for further comparative research in related fields.

4. Complementarity between the "tian ren he yi" environmental ethics and the Kyrgyz view of nature has been revealed. A comparative analysis of the environmental ethical concepts of the two traditions revealed that the Chinese philosophy of "tian ren he yi" emphasizes the harmonious unity of humans and nature, while the Kyrgyz perspective emphasizes respect for nature and the ability to live in harmony with it. These approaches complement each other in their value orientations and practical strategies, enriching the theoretical basis for building a pluralistic and complementary environmental ethics.

5. The practical application of philosophical ideas in modern environmental management has been expanded. Based on the global environmental crisis and the challenges of sustainable development, it is proposed to use the philosophical wisdom of Chinese and Kyrgyz concepts of nature to shape a modern environmental civilization, improve environmental policies, and develop social strategies. This opens new avenues for integrating traditional philosophy into environmental management practices and the unique ideas of the East and Central Asia to address global environmental challenges.

The research results have significant practical, theoretical, and economic implications.

1.The practical significance of the research lies in its contribution to the construction of an ecological civilization and sustainable development. It reveals the ecological wisdom contained in the Chinese concept of "tian ren he yi" and the Kyrgyz view of nature, their value in overcoming modern environmental crises, promoting green development, and achieving harmonious coexistence between humans and nature. The results provide a philosophical and cultural basis for developing environmental protection policies and improving the effectiveness of environmental governance in China and Central Asian countries.

Strengthening cultural exchange and cooperation between countries along the Belt and Road. A comparative study of the two philosophical traditions promotes mutual understanding and cultural identity between China, Kyrgyzstan, and the countries of Central Asia, deepens civilizational dialogue and regional cooperation within the framework of the Belt and Road initiative, and strengthens coordination among countries in the region on environmental protection and social governance. Strengthening national unity and social harmony. The study emphasizes respect for the natural views and ecological wisdom of various ethnic groups, fostering equal dialogue and inclusiveness among peoples, thereby creating a theoretical foundation and practical recommendations for ensuring stability, national unity, and the preservation of cultural diversity in multinational states.

A contribution to global environmental governance from the perspective of East and Central Asia. The dissertation summarizes and systematizes the unique experience of China and Kyrgyzstan in regulating the relationship between humans and nature, offering regionally specific ideas and practical examples for global environmental governance, building environmental ethics, and creating a community of shared destiny for humanity.

2. The theoretical significance lies in the enrichment and development of the theoretical system of comparative philosophy, overcoming the limitations of traditional comparisons of Western and Chinese philosophy, incorporating the philosophy of the peoples of Central Asia into the analysis, expanding the subject matter and content of comparative philosophy, promoting theoretical innovation and improving the discipline. Deepening theoretical research into the "tian ren he yi" and the Kyrgyz view of nature through systematization and in-depth analysis, this dissertation clarifies the philosophical content and historical evolution of the "tian ren he yi" and the Kyrgyz view of nature, revealing their theoretical logic, value system, and practical significance, enriching research in this area.

An innovation in the paradigm of cross-cultural philosophical research is interdisciplinary integration. An innovative path and toolkit for cross-cultural comparative philosophical analysis have been created, providing a theoretical model and methodological basis for future dialogue and exchange of philosophical ideas across cultures and peoples.

Contributing to the development of environmental philosophy and ethics, this study combines traditional philosophical ideas with contemporary environmental issues, expands the scope of research in environmental philosophy and ethics, and advances the concept of multipolar coexistence and harmony, injecting new life into the development of relevant disciplines.

Structure and scope of the work: the work consists of an introduction, three chapters, nine paragraphs, a conclusion, practical recommendations, and a list of references.

The first chapter examines the philosophical foundations of the Chinese concept of "the unity of man and nature" and the Kyrgyz natural worldview, systematizing them and conducting a comparative analysis. The study demonstrates that both philosophical systems are based on a holistic cosmology and an organic ontological approach, emphasizing the close connection between humans and nature and promoting the harmonious coexistence of humans and the environment.

In the second chapter, the study analyzes the research subjects of the Chinese concept of "tian-ren he-yi" and the Kyrgyz natural worldview. First, the philosophical heritage, historical evolution, and contemporary bearers of these traditions were identified, and the theoretical basis and social practice of each concept were analyzed within the context of their respective cultural systems. Second, the main sources on which the study is based—classical texts, national epics, religious rituals, historical archives, fieldwork materials, and contemporary academic publications—are examined in detail. The third chapter of the paper provides a comparative analysis of the Chinese philosophical idea of the "unity of man and nature" (tianren heyi) and the Kyrgyz concept of nature. Both traditions emphasize the harmonious coexistence of man and nature, but China emphasizes the unity of Heaven and Man, moral practice, and the active role of the subject, while the Kyrgyz worldview emphasizes the spirituality of nature, interdependence, and ritualized forms of interaction. Kyrgyz concepts are preserved through cultural practices, education, and the participation of local communities, strengthening identity and maintaining ecological balance.

Validation of the dissertation results.

1. The research results were tested at several academic and practical forums devoted to issues of social work and elder care. In particular, the author of the dissertation presented the main ideas and conclusions of his work at a scientific and practical conference at the Institute of Social Sciences and Humanities of the Zh. Balasagyn KNU "Evaluation of the Results of Scientific Research of Foreign Doctoral Students" (August 23, 2024, Bishkek).

2. "The Unity of Man and Nature," "The Spirit of the Steppes," a Dialogue of Chinese and Kyrgyz Environmental Philosophies in the Context of a Global Crisis. KNU Bulletin, 2025, No. 4. https://share.google/bKk95oJBaggJ4SKzd

Completeness of the reflection of the dissertation results in publications.

Personal contribution of the applicant; validation of the research results:

1. Psychological guidance mechanism on the learning process of Marxist philosophy. Revista Argentina. Revista Argentina de Clinica Psicologica. online Volume 29, https://www.revistaclinicapsicologica.com/numero.php?idn=41&page=5

2.Moral boundaries and philosophical considerations of Artificial Intelligence: exploring responsibility, rights and ethical decision making. Clío. Revista de Historia, Ciencias Humanas y Pensamiento Crítico Articulo cientifico.2025. julio-diciembre, año 5. No. 10. https://ojs.revistaclio.es/index.php/edicionesclio

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ИЛИМ, ЖОГОРКУ БИЛИМ БЕРҮҮ ЖАНА ИННОВАЦИЯЛАР МИНИСТРЛИГИ

Ж. БАЛАСАГЫН АТЫНДАГЫ КЫРГЫЗ УЛУТТУК УНИВЕРСИТЕТИ

PhD ДОКТОРАНТУРА МЕКТЕБИ

ФИЛОСОФИЯ, МАДАНИЯТТЫН ТЕОРИЯСЫ ЖАНА ТАРЫХЫ КАФЕДРИЯСЫ

Кол жазма катары

УДК:316.4(575.2) (04)

Лян Цзяньчжундун

530100 «Философия» багыты боюнча (PhD) философия доктору илимий даражасын изденип алуу үчүн сунушталган «Кытайдагы адам менен жаратылыштын гармониясынын философиялык концепциясын жана Кыргызстандагы жаратылышка болгон философиялык көз караштарды салыштырмалуу изилдөө» аттуу темадагы диссертациялык ишинин

АБСТРАКТЫ

Илимий жетекчиси: Ч. И. Сааданбекова

Философия илимдеринин доктору, профессор

Чет элдик кош жетекчиси: Е Пин, профессор

Бишкек – 2026

Теманы изилдөөнүн актуалдуулугу глобалдык экологиялык каатчылыктын көйгөйлөрүн аныктап, теориялык талдоодон өткөрүү талабында. Азыркы дүйнө жүзү айлана чөйрөнүн булганышы, биологиялык ар-түрдүүлүктүн азайып, жоголушу, климаттын өзгөрүшү сыяктуу олуттуу экологиялык чакырыктарга кептелүүдө. Эки бөтөн маданий салттарда камтылган, адам менен табияттын өз ара мамилеси жөнүндөгү философиялык ой толгоолор, адамзатка, табият менен ырааттуу шайкештикте жашоону үйрөтүп, баалуу акыл-ойду калчап турат. Кытай менен кыргыздардын табиятка карата айтылган философиялык көз караштарын салыштыруу келечекте экологиялык көйгөйлөрдү, анын этикалык аспектисин ойлонууну, каатчылыктан чыгып, туруктуу өнүгүүгө теориялык багыт берет.

Ошо менен бирге, маданий алаканын терең тарыхын билдирген “Бир алкак, бир жол” демилгеси да эки цивилизациянын өз ара баарлашусуна көлөмдүү салымын кошоорун белгилеш керек. Эки элдин табиятка байланыштуу философиялык ой толгоолорун иликтөө жана салыштыруу цивилизациялар арасында диалогду бекемдеп, түшүнүүнү өнүктүрүп, жалпы өнүгүүдө аймактык кызматташтыкты жана гуманитардык негиздерди чыңдайт.

Кытай мамлекети социалдык тажрыйба менен экологиялык цивилизациялык моделди жигердүү алдыга сүрөп келүүдө, бул багытта Кыргыз мамлекети да туруктуу өнүгүү максаттары программасына маанилүү орун берип, иш алып барат. Эки өлкөнүн философиялык окууларында камтылган экологияга карата акыл-ойлору саясий-социалдык иш-чараларды жүзөгө ашырууга,

экологиялык аң-сезимди жогорулатууга көмөктөшөт. Ошондой эле адам менен табияттын ортосундагы гармониянын коомдук моделин калыптандырат.

Бул илимий изилдөө дүйнөлү философиялык ойдун чектерин кеңейтүүгө салымын киргизип, табиятка болгон көз караштардын теориялык системасын байытып, заманбап дүйнөдөгү чыгыш философиясынын уникалдуу баалулугун белгилейт. Кытай менен Кыргызстандын философиялык ойлом, көз караштарын салыштыруу, иликтөө дүйнөлүк академиялык коомчулукка жаңы багыттарды, теориялык инновацияларды сунуштайт деген ишенимдебиз.

Диссертациянын темасынын улуттук кызыкчылыктар, ири илимий программалар (долбоорлор) жана илимий изилдөө иштери менен байланышы. Диссертациялык иштин темасы Кыргызстандын туруктуу өнүгүү программасындагы улуттук кызыкчылыктарын колдоого багытталган. Кыргыздардын этноэкологиялык салттарын изилдөө экология, билим берүү жана маданий мурас жаатындагы улуттук стратегиялардын артыкчылыктарына, анын ичинде биологиялык ар түрдүүлүктү сактоо, экотуризмди өнүктүрүү программаларына жооп берет. Илимий изилдөө этнология, экология жана туруктуу өнүгүү жаатындагы ири эл аралык, улуттук изилдөө долбоорлор, ата-мекендик жана эл аралык эксперттердин Ю.В. Бромлей, Н.Н. Моисеев, М.Ж. Жумагуловдун ж.б. эмгектери менен үндөшүп турат. Алынган натыйжалар билим берүү программаларын, мамлекеттик экологиялык стратегияларды жана

маданий-табигый мурастарды сактоо долбоорлорун иштеп чыгууда колдонулушу мүмкүн.

Изилдөөнүн максаты. Кытай дүйнөтаанымындагы "Асман менен адамдын биримдиги" концепциясы жана Кыргыздардын жаратылышка аяр мамиле, табиятка зыян келтирбөө (нормативдик ырым-жырымдарын) экологиялык этика, этникалык маданиятын салыштырып, философиялык талдоо жүргүзүү.

Изилдөөнүн милдеттери:

– Кытай дүйнөтааным концепциясынын негиздерин аныктоо;

– Кыргыздардын табиятка байланыштуу түшүнүк-категориалдык аппаратын системалаштыруу;

– эки маданиятка тиешелүү салттуу көз караштарынын тарыхый трансформациясын талдоо;

– рухий-маданий, философиялык алкактагы салттарды учурдагы баалуулуктардын контекстинде аныктоо;

– заманбап экологиялык цивилизацияны куруу максатында “тянь-жэнь хе-и” түшүнүгүн жана кыргыздардын табиятка байланыштуу түшүнүк-категорияларынын маанисин ачып берүү;

– улуттук өзгөчөлүктөрдү жана глобалдык көз карашты эске алуу менен экологиялык башкаруунун моделдерин иштеп чыгуу;

– “Бир алкак, бир жол" өлкөлөрүнүн ортосунда маданияттар аралык философиялык диалогду жана академиялык алмашууну өнүктүрүү;

– Кытай, Кыргыздардын табият кубулуштарына байланыштуу философиялык көз караш изилдөөлөрдүн жыйынтыктарын жалпылоо жана жайылтуу, ошондой эле, аймактык жана глобалдык

экологиялык башкаруу үчүн ар түрдүү, инклюзивдүү теориялык колдоо көрсөтүү;

– маданий салттардын ортосундагы өз ара түшүнүшүүнү, өздөштүрүүнү өнүктүрүү, экологиялык цивилизациянын ачык, кызматташтыкка негизделген туруктуу глобалдык системасын түзүүгө көмөктөшүү, ошондой эле Чыгыш акылмандыгын жана Борбордук Азия тажрыйбасын адамзаттын жалпы экологиялык көйгөйлөрүн чечүүгө салым кошуу.

Илимий изилдөөнүн объектиси – кытай, кыргыз улуттук маданий салттарындагы адам менен табияттын ортосундагы байланыш жөнүндөгү философиялык көз караш системасы.

Илимий изилдөөнүн предмети – адам, табият ортосундагы философиялык түшүнүктөрдүн онтологиялык негиздери, экологиялык этика жана тарыхый динамикасы.

Илимий изилдөөнүн жаңылыгы:

1. Кытай жана кыргыз дүйнө таанымдарынын салыштырмалуу концепциясынын системалуу талдоосу берилди. "Тянь-жэнь хэ-и" философиясынын учурдагы изилдөөлөрү негизинен кытай философиясындагы агымдар арасында салыштырууга же батыштагы жаратылыш жөнүндөгү түшүнүктөрү менен диалогго багытталган. Ал эми Кытай менен Борбордук Азия элдеринин, айрыкча кыргыздардын жаратылыш жөнүндөгү көз караштарын системалуу түрдө салыштырып изилдөө өтө сейрек кездешет. Бул изилдөөдө биринчи жолу кытайлык "тянь-жэнь хэ-и" концепциясы менен кыргыздардын жаратылыш жөнүндөгү көз карашы салыштырылып, философиялык идеялардын аймак жана

маданияттар аралык салыштыруусунда жаңы багыт ачылып, тиешелүү академиялык боштукту толуктайт.

2. Иште экологиялык дүйнө таанымдын теориялык жана практикалык формаларынын бири-бирин толуктап турган салыштыруу модели сунушталып, маданияттар, дисциплиналар аралык методдор инновациялык түрдө пайдаланылды. Бир илимий багыттын, салттуу салыштырмалуу философиянын чектөөлөрүнө бөгөт коюлуп изилдөө процессинде философиянын, экологиянын, антропологиянын, этнологиянын жана башка дисциплиналардын теориялары менен методдору биргеликте колдонулду. Ал эми ар түрдүү методдорду колдонуунун натыйжасында эки философиялык салттын калыптануу логикасы, тарыхый эволюциясы жана заманбап мааниси системалуу түрдө ачылып берилип, дисциплиналар аралык интеграциянын инновациялык дарамети көргөзүлдү.

3. Теориялык жактан институтташтырылган модели (Кытай) менен практикалык-нормативдик форманын (Кыргызстан) ортосундагы өзгөчөлүк айкындалды. Дүйнөлүк философиялык изилдөөлөрдүн чет жакасында болуп келген кыргыздардын табиятка болгон көз карашынын философиялык мазмуну изилденди. Бар эмгектер маданий сүрөттөөлөр же этнографиялык байкоолор менен гана чектелип, философиялык алкакта системалуу талданган эмес. Диссертацияда кыргыздардын жаратылышка болгон көз карашынын философиялык негиздери, табиятка мамилеси иликтенди.

4. Изилдөөдө теориялык салыштыруу гана жүрбөстөн экологиялык кризис, туруктуу өнүгүү максаттарына байланышкан көйгөйлүү глобалдык маселелер иликтенди.

Изилдөөдө алынган натыйжалар, автор тарабынан коюлган илимий жаңылыкка ээ жоболор.

1. Кытайдын "тянь-жэнь хэ-и" концепциясынын философиялык идеялары менен кыргыздардын жаратылышка болгон көз карашын биринчи жолу системалуу салыштыруу жүргүзүлдү. Бул эмгек "тянь-жэнь хэ-и" философиясы менен кыргыздардын жаратылышка болгон көз карашын системалуу жана терең салыштырууну инновациялык түрдө сунуштап, Борбордук жана Чыгыш Азиядагы философиялык идеялардын диалогуна жаңы парадигматикалык мамилени калыптандырат. Бул көп өлчөмдүү салыштыруу космологиядагы, адамдар менен жаратылыштын ортосундагы мамиледеги жана экологиялык этикадагы окшоштуктарды жана айырмачылыктарды ачып, маданияттар аралык философиялык изилдөөлөр үчүн уникалдуу үлгү болуп саналат.

2. Кыргыздардын жаратылышка болгон көз карашынын философиялык өзөгү жана теориялык алкагы каралып, чечмеленет. Кыргыздардын жаратылышка болгон көз карашынын салттуу сүрөттөмөлөрү, фольклор жана маданият таануу менен чектелген, жоюлат. Биринчи жолу философиялык башааттар, негизги идеялар жана алардын экологиялык акылмандык менен ички байланыштары системалуу түрдө жалпыланып, баса белгиленет. Натыйжада, кыргыздардын жаратылышка болгон көз карашынын теориялык

алкагы калыптанып, анын эл аралык философиялык дискурстагы кадыр-баркын жана маанисин жогорулатат.

3. Маданият аралык философиялык салыштыруунун инновациялык формаларын иштеп чыгуу негиз ирээтинде каралды. Методологиялык аспекттен изилдөө адабий талдоону, тарыхый изилдөөнү жана дисциплиналар аралык синтезди чыгармачылык менен айкалыштырып, ар маданий контексттерде берилген философиялык идеяларды салыштырды.

4. "Тянь жэнь хэ и" экологиялык этика менен кыргыздардын табият кубулуштарына философиялык көз караштарынын комплементардыгы айкындалды. Салттардын экологиялык этикалык түшүнүктөрүн салыштырмалуу талдоодо кытайлык "тянь жэнь хэ и" философиясы адам менен жаратылыштын гармониялуу биримдигин баса белгилесе, кыргыздардын көз карашы жаратылышты сыйлоого аны менен гармонияда жашоо аракетине басым жасай тургандыгын көрсөттү. Мындай ыкта баалуулук багыттарды жана практикалык стратегияларды өз ара толуктоо, плюралисттик экологиялык этиканы куруу теоретикалык базасын түзгөнгө түрткү берет.

5. Экологиялык башкаруу процессинде философиялык идеяларды тажрыйбалык колдонуу учурлары көбөйдү. Дүйнөлүк экологиялык кризиске, туруктуу өнүгүүнүн милдеттеринен улам кытай, кыргыздын философиялык аспектте ойломдон өткөн жаратылыш жөнүндөгү түшүнүк-түшүндүрмөлөрүн заманбап экологиялык цивилизацияны калыптандыруу, экологиялык саясатты өркүндөтүү жана социалдык стратегияларды иштеп чыгуу

үчүн колдонуу сунушталат. Мындай ыкта, салттуу философия, экологиялык башкаруу практикасын жана глобалдык экологиялык көйгөйлөрдү талдап, Чыгыш жана Борбордук Азиянын уникалдуу идеяларын интеграциялоонун жаңы жолдорун ачат.

Изилдөөнүн жыйынтыктары олуттуу практикалык, теориялык жана экономикалык мааниге ээ.

Изилдөөнүн практикалык мааниси анын экологиялык цивилизацияны курууга жана туруктуу өнүгүүгө кошкон салымында жатат. Ал кытай "тянь жэнь хэ и" концепциясында камтылган экологиялык акылмандыкты жана кыргыздардын жаратылышка болгон көз карашынын заманбап экологиялык кризистерди жеңүүдөгү, жашыл өнүгүүнү илгерилетүүдөгү жана адам менен жаратылыштын ортосундагы гармониялуу жанаша жашоого жетишүүдөгү баалуулугун ачып берет. Натыйжада Кытайда, Борбордук Азия өлкөлөрүндө айлана-чөйрөнү коргоо саясатын иштеп чыгуу жана айлана-чөйрөнү башкаруунун натыйжалуулугун жогорулатуу үчүн философиялык жана маданий негиз түзөт.

"Бир алкак, бир жол" өлкөлөрдүн ортосундагы маданий алмашууну жана кызматташтыкты чыңдоо. Эки философиялык салтты салыштырмалуу изилдөө Кытайдын, Кыргызстандын жана Борбордук Азия өлкөлөрүнүн ортосундагы өз ара түшүнүшүүнү жана маданий иденттүүлүктү өнүктүрүүгө, "Бир алкак, бир жол" демилгесинин алкагында цивилизациялык диалогду жана аймактык кызматташтыкты тереңдетүүгө жана аймактагы өлкөлөрдүн айлана-чөйрөнү коргоо, социалдык башкаруу боюнча координациясын

күчөтүүгө багытталган. Улуттук биримдикти, коомдук гармонияны чыңдоо. Изилдөөдө ар кандай этникалык топтордун табиятка көз караштарын, экологиялык акылмандыгын сыйлоого, элдердин ортосунда тең укуктуу диалогду, инклюзивдүүлүктү өнүктүрүүгө басым жасалып, ошону менен көп улуттуу мамлекеттерде туруктуулукту, улуттук биримдикти жана маданий ар түрдүүлүктү сактоону камсыз кылуу үчүн теориялык негиз, практикалык сунуштар түзүлөт.

Чыгыш жана Борбордук Азиянын көз карашынан алганда глобалдык экологиялык башкарууга кошкон салым. Диссертацияда Кытай менен Кыргызстандын адам менен жаратылыштын ортосундагы мамилени жөнгө салуудагы уникалдуу тажрыйбасы жалпыланып жана системалаштырылып, глобалдык экологиялык башкаруу, экологиялык этиканы куруу жана адамзат үчүн биргелешкен тагдыр коомчулугун түзүү боюнча аймактык өзгөчө идеялар, практикалык мисалдар келтирилген.

2. Иштин теориялык мааниси салыштырмалуу философиянын теориялык системасын байытуу жана өнүктүрүү, батыш жана кытай философиясынын салттуу салыштырууларынын чектөөлөрүн жоюу. Борбордук Азия элдеринин философиясын талдоо иштерине киргизүүдө, салыштырмалуу философиянын предметин, мазмунун кеңейтүүдө, теориялык инновацияларды жайылтуу, тармакты өркүндөтүүдө жатат. "Тянь жэнь хэ и" жана кыргыздардын жаратылышка болгон көз карашы боюнча теориялык изилдөөлөрдү системалаштыруу, талдоо аркылуу терендетип, философиялык мазмунун жана тарыхый эволюциясын тактап, алардын теориялык

логикасын, баалуулуктар системасын жана практикалык маанисин ачып, изилдөөлөрдү байытат.

Маданият аралык философиялык изилдөө парадигмасындагы жаңылык - бул дисциплиналар аралык интеграция. Маданият аралык салыштырмалуу философиялык анализ үчүн инновациялык жол жана куралдар топтому түзүлдү, бул келечектеги диалог, маданияттар, элдер арасында философиялык идеялар менен алмашуу үчүн теориялык моделди, методологиялык негизди камсыз кылат.

Айлана-чөйрөнү коргоо философиясынын жана экологиялык этиканын өнүгүшүнө салым кошкон бул изилдөө салттуу философиялык идеяларды заманбап экологиялык маселелер менен айкалыштырат, айлана-чөйрөнү коргоо философиясы, этика боюнча изилдөөлөрдүн көлөмүн кеңейтип көп уюлдуу жанаша жашоо, гармония концепциясын алдыга жылдырат, тиешелүү дисциплиналардын өнүгүшүнө жаңы дем берет.

Иштин түзүмү жана көлөмү: иш киришүүдөн, үч бөлүмдөн, корутундудан, практикалык сунуштардан жана колдонулган адабияттардын тизмесинен турат.

Биринчи бөлүмдө кытайлык "адам менен жаратылыштын биримдиги" концепциясынын философиялык негиздери жана кыргыздардын жаратылыш дүйнө таанымы каралат, аларды системалаштырат жана салыштырмалуу талдоо жүргүзөт. Изилдөөдө эки философиялык система тең холистикалык космологияга жана органикалык онтологиялык мамилеге негизделгени, адамдар менен жаратылыштын ортосундагы тыгыз

байланышты баса белгилеп, адам менен айлана-чөйрөнүн гармониялуу жанаша жашоосун жайылтаары көрсөтүлөт.

Экинчи бөлүмдө изилдөө кытайлык "тянь жэнь хэ и" концепциясынын жана кыргыздардын жаратылыш дүйнө таанымына арналган. Биринчиден, салттардын философиялык мурасы, тарыхый эволюциясы жана заманбап алып жүрүүчүлөрү аныкталып, ар бир концепциянын теориялык негизи, социалдык практикасы алардын тиешелүү маданий системаларынын контекстинде талданды. Экинчиден, изилдөөнүн негизги булактары – классикалык тексттер, улуттук эпостор, диний ырым-жырымдар, тарыхый архивдер, талаа иштери боюнча материалдар жана заманбап академиялык басылмалар – кеңири каралат.

Иштин үчүнчү бөлүмүндө кытайлык "адам менен жаратылыштын биримдиги" (тянь жэнь хэ и) философиялык идеясы жана кыргыздардын жаратылыш түшүнүгүнүн салыштырмалуу талдоосу берилет. Эки салт тең адам менен жаратылыштын гармониялуу жанаша жашоосун баса белгилейт. Ошол эле учурда кытайлар Асман менен Адамдын биримдигин, адеп-ахлактык практиканы жана субъекттин активдүү ролун айтып чыгат, ал эми кыргыз дүйнө таанымы жаратылыштын руханиятына, өз ара көз карандылыгына жана өз ара аракеттенүүнүн ритуалдык формаларына басым жасайт. Кыргыздын философиялык түшүнүктөрү, маданий тажрыйбалар, билим берүү жана жергиликтүү коомчулуктардын катышуусу аркылуу сакталып, инсандыкты бекемдеп, экологиялык тең салмактуулукту сактайт.
Диссертациянын жыйынтыктарын тастыктоо.

1. Изилдөөнүн жыйынтыктары социалдык иш жана карыларга кам көрүү маселелерине арналган бир нече академиялык жана практикалык форумдарда сынактан өткөрүлдү. Атап айтканда, диссертациянын автору өзүнүн ишинин негизги идеяларын жана тыянактарын Ж.Баласагын атындагы КУУнун Коомдук жана гуманитардык илимдер институтунда өткөн "Чет элдик докоранттардын илимий изилдөөсүнүн жыйынтыктарын баалоо" (2024-жылдын 23-августу, Бишкек) аттуу илимий-практикалык конференцияда сунуштады.

2. "Адам менен жаратылыштын биримдиги", "Талаа руху", глобалдык кризистин шартында кытай жана кыргыз экологиялык философияларынын диалогу. КНУнун жарчысы, 2025, № 4. https://share.google/bKk95oJBaggJ4SKzd

Диссертациянын жыйынтыктарынын басылмаларда толук чагылдырылышы.

Докоранттын жеке салымы, изилдөөнүн жыйынтыктарын тастыктоо:

1. Марксисттик философияны үйрөнүү процессиндеги психологиялык жетекчилик механизми //Аргентиналык психологиялык клиника, онлайн. 29-том. https://www.revistaclinicapsicologica.com/numero.php?idn=41&page=5

2. Жасалма интеллекттин моралдык чек аралары жана философиялык ой жүгүртүүлөрү: жоопкерчиликти, укуктарды жана этикалык чечим кабыл алууну изилдөө //Клио, Тарых, гуманитардык илимдер жана сынчыл ой жүгүртүү. – 2025, Июль-декабрь. №10. https://ojs.revistaclio.es/index.php/edicionesclio